

Nizozemštinu jsem měla jako šperk, o němž nikdo nevěděl

Radka Smejkalová

„Překládat za komunismu? Leda tak na překladovém nádraží!“ popisuje zakladatelka a čestná předsedkyně NE-BE **Petra Schürová** možnosti uplatnění své generace. Jaké to bylo udržovat kontakt s jazykem bez slovníků, bez možnosti komunikace s rodilými mluvčími, bez otevřených hranic? Za jakých podmínek se rodilo NE-BE a jak si o čtvrt století později vede?



Jak tě vůbec za komunismu napadlo jít studovat nizozemštinu?

Odmalička mě fascinovaly obrazy Vincenta van Gogha. Jeho Slunečnice jsem poprvé viděla bohužel v čekárně u zubaře, když mi bylo asi šest let, ale tohle trauma jsem pak překonala (smích). Doma jsme měli jeho dopisy v němčině – říkala jsem si, že bych je ráda přeložila do češtiny. To byl hezký plán. V červnu 1968 jsem dostala vyznění, že jsem byla přijata ke studiu nizozemštiny a němčiny, meta se přiblížila, a pak přišel srpen... Přesto jsem měla obrovskou kliku, dostala jsem se do party moc fajn lidí, stýkáme se dodnes. Začalo nás tehdy dvanáct a studia dokončilo osm.

Během studia jsem – jako snad každý – objevovala krásu oboru nederlandistiky a nechala se okouzlovat poklady mimo jazykovou oblast. Moře, jeho záluždnosti i blahodárná síla. Zámořské objevy, loďstvo, námořní bitvy. Obchod. Jinakost i stejnost lidí ve srovnání s námi. Obrazy starých holandských a vlámských mistrů – opulentní zátiší plná cizokrajných pokrmů, darů moře, hojnost druhů syra. Kytice všech tvarů, barev, seskupení. Hemžení bruslicích lidiček na zamrzlých kanálech. Městské momentky, architektura, větrné mlýny. Zázračné Zlaté století. Kolonie.

Obchod s otroky. Neutuchající zápas o každý metr území, šášeň lodní... Co krok, to okno do jiného světa. Některých z těch úžasných témat se mi podařilo dotknout, v ostatních musí pokračovat další.

Jaké jste měli po studiu uplatnění?

Nikdo z nás se nizozemštině nevěnoval prvoplánově, snad až na jednoho kolegu, který pracoval pro cestovní kancelář a občas se do dostal Beneluxu. V roce 1973, když jsem odpromovala, začínala normalizace, člověk chtěl mít rodinu, potřeboval někde bydlet, nějak se uživit. Já jsem tehdy dostala místo na základní škole ve Šluknově, to bylo dobrodružství. Němčina se tehdy na základních školách nevyučovala, měli tam jen kroužek němčiny, který učila paní sekretářka; na mě zbyla čeština a hlavně tělocvik, což mi vůbec nevadilo. První půlrok jsem suplovala po celém Šluknovském výběžku, to znamenalo třeba i matematiku a chemii.

Místo snu o překládání van Goghových dopisů jsi tedy v severních Čechách učila tělocvik?

Až do devadesátých let překládat v podstatě nešlo – to leda tak na překladovém nádraží. Po nizozemsky psaných knihách nebyla poptávka a to málo, co vyšlo, zvládla pře-



Vydání překladu a originál knihy *Páni čajových plantáží*, 2. 12. 2003/ Uitgave van de vertaling van het boek *Herren van de thee*, 2 december 2003, FOTO archiv / archief NE-BE

ložit paní docentka Krijtová. My jsme se posléze přestěhovali s rodinou do České Lípy. Doufala jsem, že bych mohla alespoň vyučovat němčinu na střední škole, ale ani to se mi nepoštěstilo. Na tamním gymnáziu už dva němčinaře měli, jednoho starého a druhého mladého. Ale za pár let starý onemocněl a mladý emigroval! Němčinu jsem pak učila až do listopadu 1989.

Jak jsi udržovala v takových podmínkách kontakt s nizozemštinou?

To vůbec nešlo. Se spolužáky, panem profesorem Janotou a paní docentkou Krijtovou jsme se sice každý rok scházeli v bytě u jedné spolužačky, ale mluvili jsme mezi sebou česky. Na rodilé mluvčí tu tehdy člověk téměř vůbec nenarazil. Manžel paní Krijtové byl sice Nizozemec, ale coby příslušník kapitalistické, tudíž imperialistické ciziny s námi nesměl přijít do kontaktu. Jednou ho paní Krijtová přivedla na fakultu v utajení, jednou jsme byli na nějakém semináři u nich doma. Jiné možnosti jsme neměli. Ani slovníky tehdy nebyly k mání, když si člověk potřeboval zjistit nějaké slovo, musel na to jít přes němčinu nebo jiný jazyk. První slovník Nizozemsko-český vyšel až v roce 1997! Udržovala jsem kontakt s jedním nizozemským novinářem, s nímž jsem se seznámila během studentské stávky na podzim 1968 a později mu pomáhala dělat reportáž o Karlu Čapkovi, pak jsme se v průběhu let setkali ještě jednou. On mi občas posílal z Nizozemska výtisky časopisu *Vrij Nederland* a mně občas některé z nich i došly, ostatní zabavila cenzura. Dvě jednodenní setkání a korespondence, s tím jsem si musela vystačit.

Takže do Nizozemska ani Belgie ses během studií ani po nich nedostala?

V roce 1969 jsem se ještě všichni vypravili do Nizozemska na vlastní pěst, dokonce jsme se sešli v Amsterdamu na Damu, ale pak spadla klec – člověk nedostal výjezdní doložku, nepustili ho, já jsem nebyla na seznamu příznivců KSČ. Vycestovat se mi podařilo až na začátku osmdesátých let. Můj kolega, který věděl o tom, že jsem vystudovala nederlandistiku, byl členem Pěveckého sdružení severočeských učitelů. A společně s kolegy vymyslel fígl, jak sbor, tedy i mě, dostat do Nizozemska. Navázali kontakt s pěveckým sborem v nizozemské obci Tegelen a domluvili se s nimi, že na oko uspořádají festival. Na účast na mezinárodním festivalu by totiž československé orgány mohly slyšet a povolení nám vydat, což by u obyčejného zájezdu bylo nemyslitelné. Nizozemci s tím souhlasili a zařídili pár koncertních vystoupení. Díky téhle habadůře se dva autobusy severočeských učitelů a jeden s Komorním sborem mladých zpěváků mohly podívat do Nizozemska. Mě vzali s sebou, abych jim tlumočila.

Ty jsi ale mezitím už deset let nizozemsky nepromluvila ani slovo...

No právě! Měla jsem společný koncert našich sborů moderovat. Obec Tegelen naštěstí leží na německých hranicích, takže jsem si připravila projev převážně v němčině. Mám dobré ucho a fonetické schopnosti, a když jsem se Nizozemcům představovala, znělo to celkem autenticky, ale já přitom byla úplně mimo, musela jsem je žádat, aby mi všechno říkali znovu a pomalu. Ten můj kamarád ze studií tam za mnou tehdy přijel a pomohl mi vycizelovat pasáže z projevu v nizozemštině. Takhle jsem z toho vybruslila. Na festival s námi jeli dva komunističtí dozorcí, jeden byl předseda odboru kultury okresního národního výboru a druhý politruk z KSČ, a pak soudružka od svazáků. Ani jeden z nich naštěstí neprokoukl, že to žádný festival není, že si takhle severočeskí učitelé vytvořili příležitost podívat se na západ.

Nedívali se na vás tehdy Nizozemci jako na exoty z východního bloku?

Ne, jeden z organizátorů toho sborového setkání byl obrovský fanda Československa, dokonce se učil i česky! Obdivoval Masaryka a českou kulturu, literaturu, Karla



1—26. 5. 2000, zprava: Petra Schürová, nizozemský velvyslanec R. J. van Houtum, ministr kultury Pavel Dostál, ředitel umělecké agentury Jiří Opěla, tanečník Jiří Kylián s kolegyní a ředitel Národního divadla Daniel Dvořák / 26 mei 2000, van rechts: Petra Schürová, ambassadeur van Nederland R. J. van Houtum, minister van cultuur Pavel Dostál, directeur van de kunstagentuur Jiří Opěla, danser Jiří Kylián met zijn collega en directeur van de Nationaal Theater Daniel Dvořák

2—26. 5. 2000, Petra Schürová (uprostřed) s Ritou Kiliánovou (vpravo) a Miriam Suldovskou z kulturního oddělení nizozemského velvyslanectví / 26 mei 2000, Petra Schürová (in het midden) met Rita Kiliánová (rechts) en Miriam Suldovská, medewerker van de culturele afdeling van de Nederlandse ambassade

Čapka, českou hudbu... Tenhle nádherný, vznosný pán mi šel o přestávce koncertu naproti a povídá česky: „lidé ržíkali: co to je, česká paní a mluví holandsky!“

Neříkala sis nikdy, k čemu jsi tu nederlandistiku vlastně vystudovala?

Ne, vůbec. Měla jsem holandštinu jako takový utajený rodinný šperk, který člověku zkrášluje život. Takový šperk není nutné nikomu ukazovat. Ohromně mě posilovalo vědomí, že mám něco, co bych třeba mohla dělat, kdyby se okolnosti nějak změnily, byť jsem o tom nijak nesppekulovala. Myslím, že jsem si to tehdy ani takto konkrétně neuvědomovala, až později mi došlo, jak to můj život obohacovalo.

Mluvila jsi nizozemsky a německy, nikdy tě nenapadlo emigrovat?

Napadlo, ale nebylo to jednoduché. Když přijely sovětské tanky, byli zrovna moji rodiče a sestra v Rakousku a Jugoslávii, já a bratr jsme zůstali doma. Uvažovali jsme, jestli máme naložit jediný malý perský koberec, co jsme měli, do auta – dokonce jsme měli do detailu promyšleno, kde kdy se sejdem. Ale nakonec jsme to neudělali. Nedokázali jsme domyslet důsledky, ani jsme si nemohli být jistí, že se s nimi dokážeme spojit, že je přemluvíme, aby se spolu s námi nevraceli. A navíc: když člověk utekl, byla postižená celá rodina, rodiče a sourozenci dostali vyhazov z práce, nebylo to zadarmo. I proto jsme zůstali.

Začali jsme u Vincenta van Gogha – jak to vlastně s tím tvým celoživotním snem a inspirací dopadlo?

I na něj došlo. Přeložila jsem knihu *Deník v dopisech*, kterou v roce 2012 vydalo nakladatelství Labyrint. Je nevelká rozsahem, ale zcela vypovídající o Vincentově cestě životem. Páteř knihy, jak plyne z názvu, tvořil výběr Vincentových dopisů především bratru Theovi. A k tomu se pojí, myslím, výjimečná historka. Pár let před vydáním *Deníku v dopisech* se v Ungeltu a Činoherním klubu hrálo monodrama Gordona Smitha *Vincent* s Ondřejem Vetchým. Ondřej byl naprosto úchvatný. Když vyšla kniha, říkala jsem si, že by na prezentaci knihy úryvky z ní měl číst právě on. Sehnali jsme na něj číslo, a když jsem mu měla volat, měla jsem trému, jako když jsem šla poprvé do školy. Ondřej byl velice vstřícný, chvíli trvalo, než jsme našli nějaký pro něj přijatelný termín, a pak jsme se domluvili na předání rukopisu. Šla jsem do Činoherního klubu na schůzku s Ondřejem Vetchým, abych mu ukázala, co má číst, dokonce jsme měli tři zkoušky. Jen si to představte – režírovala jsem Ondřeje Vetchého! Na křtu jsem měla úvodní slovo, Ondřej pak četl ukázky z dopisů a já je propojovala historickým kontextem. Bylo to opravdu moc krásné a Ondřej Vetchý nakonec nahrál i čtení na pokračování pro Český rozhlas.

V roce 1999 jsi spoluzakládala Společnost pro šíření vlámské a nizozemské kultury NE-BE a dosud jsi její čestnou předsedkyní. Jak na ta léta vzpomínáš?

S většinou zakládajících členů jsme se seznámili přes



3—Večer se spisovatelkou Miep Diekmann, zleva: R. Pellar, E. Giese, P. Schürová a Miep Diekmann, 5. 9. 2000 /
 Avond met Miep Diekmann, van links: R. Pellar, E. Giese, P. Schürová en Miep Diekmann, 5 september 2000

4—Večer s Miep Diekmann, zleva: Jana Pellarová, Hans Krijt a prof. Přemysl Janota, 5. 9. 2000 /
 Avond met Miep Diekmann, van links: Jana Pellarová, Hans Krijt en prof. Přemysl Janota, 5 september 2000

fakultu, potažmo díky paní docentce Krijtové a profesoru Janotovi. Zjistili jsme, že jsme všichni tak trochu blázni, kteří mají rádi nizozemštinu a chtějí ji nějak zviditelňovat. Začali jsme se scházet, v počátku se kolem sdružení ochomýkala spousta lidí, mnozí z nich posléze odpadli, ale jiní přibyli a zůstali: Ruben Pellar, já a pak mladší generace – Eva Giese, Jana Pellarová a Veronika ter Hamsel Havlíková. Dělalो nám to strašně dobře a cítili jsme potřebu sdílet nadšení s dalšími lidmi. Padlo heslo „sobě i jiným pro radost“. Scházeli jsme se snad každý týden a zapojovali své blízké, nosili dopisy na poštu. Lektorka Hanny Visser nám tehdy z fakulty přinesla adresy bývalých studentů – jak jinak totiž dát o našich aktivitách vědět, když internet tehdy ještě neexistoval? Zakrátko se k nám přidaly vydatné posily: Lenka Strnadová, Jana Červenková, Sylva Alderliesten, Markéta Cole, Iva Vondráčková, Jos Wuijts, Jesse Ultzen, Láďa Říha a další, kteří vytrvali až do dneška. To jsou totiž členové výboru, bez nichž by to opravdu v určitých obdobích nešlo a byli bychom bývali museli zavřít krám.

Měli jste od začátku podporu velvyslanectví?

Měli, dokonce velikou. Nizozemský velvyslanec R. J. Van Houtum se naším záměrem nadchl, přišel i zakládající schůzi, účastnil se čtení našich překladů, později dokonce zorganizoval večer poezie ve své rezidenci, v němž sám účinkoval. V nizozemské rezidenci se konal například i večer s Oldřichem Kulhánkem, autorem našich bankovek, který byl za komunismu perzekvovaný a vystavoval v Nizozemsku, protože tady nesměl. Z vlámské strany nás

velice podporoval Luc Jacobs. Miloval Prahu, uchvacovaly ho dobíhající devadesátky, kdy tady neustále něco vznikalo. Naše první překlady tehdy vyšly v malém nakladatelství mého muže, které vydávalo filmovou literaturu. Přemluvili jsme ho, aby nás podpořil, nizozemsky psané knihy tehdy málokdo vydával. Tímto způsobem jsme vydali šest knih, jako například *Malé dějiny Amsterdamu*, *Belgický labyrint*, *Vlámské pohádky*, *Veverčák* a *mravenec* a další.

Za více než čtvrt století působení NE-BE se vám podařilo do Prahy přilákat celou řadu zajímavých hostů z Nizozemska a Belgie. Kteří z nich ti v paměti a možná i v srdci uvízli nejlouběji?

Naším prvním hostem byl Benno Barnard, jehož knihu *Díra do světa* přeložila Jana Pellarová ještě před založením NE-BE. Zнала se s ním osobně, a tak ho i u sebe ubytovala. Druhým byl vlámský novinář a spisovatel Geert van Istendael – jeho návštěva byla jedním z nejkrásnějších počínů, strašně se to tehdy vydařilo a všem se křest jeho *Belgického labyrintu* moc líbil. – Pod záštitou nizozemského velvyslanectví vystoupil v Praze i světoznámý choreograf Jiří Kylián, který působí v Nizozemsku, jeho maminka se stala naší čestnou členkou a uspořádala pro nás povídání o tom, jak Jiří začal s baletem a jak se vůbec dostal do Nizozemska. Dalším naším čestným členem byl sklářský designér Bořek Šípek nebo písničkář Jaroslav Hutka, kteří oba žili v Nizozemsku v emigraci. O té době jsme tu měli celou řadu skvostných hostů, namátkou Connie Palmén,



3x FOTO archiv / archief NE-BE

7—Výbor NE-BE, květen 2005, zleva P. Schepens, V. Havlíková, předsedkyně P. Schürová, R. Pellar a J. Červenková / Het bestuur van NE-BE, mei 2005, van links P. Schepens, V. Havlíková, voorzitter P. Schürová, R. Pellar en J. Červenková

8—31. 10. 2005, večeře se spisovatelem Joostem Zwagermanem a členy NE-BE / 31 oktober 2005, diner met Joost Zwagerman en de leden van NE-BE

9—5. 10. 2008, Dětský den v Grébovce / 5 oktober 2008, Kinderdag in Grébovka-park, foto J. Uitzen

Hafida Bouazzu, Arthura Japina, Margriet de Moor, Annu Enquist, Geerta Maka, Miep Diekmann, profesora Wilmotse z univerzity v Hasseltu, na Febiofestu jsme se setkali s filmovou hvězdou světového formátu Jeroenem Krabé. Pořádali jsme ve spolupráci s Národní galerií komentované prohlídky vlámského a nizozemského umění, podíleli jsme se na tanečních vystoupeních v Divadle Archa, uspořádali jsme mnoho literárních večerů v kavárně Krásné ztráty, G + G, Knihomol a další.

Jak si NE-BE vede dnes? Má taková organizace smysl i v době, kdy můžeme být díky internetu a otevřeným hranicím v kontaktu s nizozemskou a vlámskou kulturou i bez prostředníků a prakticky nepřetržitě?

34

Samozřejmě, že to smysl má – minimálně pro našich sto členů a jejich kruhy. Nedávno se konala přednáška o cyklistickém závodu Fietselfstedenocht, kunsthistorik Piet Schepens pro nás pořádá přednášky o historii, architektuře, a dokonce i výlety, Ruben Pellar překládá průběžně Rubensovy dopisy a uveřejňuje je v naší ročence, spolupracujeme s nederlandistikou na Karlově univerzitě

i na Palackého univerzitě v Olomouci – mohla bych takhle pokračovat do zítřejšího večera. I letos nás čeká řada zajímavých akcí – na Noci literatury a také na autorské debatě v Božské lahvičce se představí vlámský spisovatel a novinář Chris de Stoop, budeme prezentovat literární překlad na Jeronýmových dnech a na jaře nás čeká procházka Ořechovkou po nizozemské architektuře. Díky podpoře nizozemského velvyslanectví a vlámského zastoupení si můžeme dovolit vydávat ročenku, která se od nacyklostylovaných sešitových papírů z devadesátek vyvinula v krásný barevný časopisecký formát. Jedeme dál a pořád nás to moc baví! ○

PETRA SCHÜROVÁ se narodila v roce 1948 v Pardubicích. Vystudovala nizozemštinu a němčinu na FF UK, až do roku 1989 pracovala jako učitelka. Po revoluci spoluzakládala Společnost pro šíření vlámské a nizozemské kultury NE-BE, jejíž je dosud čestnou předsedkyní. Od devadesátých let se věnuje literárním překladům, má na kontě 28 překladů z němčiny, a zejména nizozemštiny.



Obálka knihy *Dokud jsou slzy*, do češtiny přeložila Petra Schürová, nakladatelství Lukáš a syn (Barrister & Principal), 2012 / Omslag van het boek *Zolang er nog tranen zijn*, in het Tsjechisch vertaald door Petra Schürová, uitgeverij Lukáš a syn (Barrister & Principal), 2012

Obálka českého vydání knihy *Deník v dopisech* v překladu Petry Schürové, nakl. Labyrint 2012 / Omslag van de Tsjechische uitgave van het boek *Dagboek*, in het Tsjechisch vertaald door Petra Schürová, uitgeverij Labyrint, 2012

Obálka českého vydání *Dějiny Nizozemska* (autor Han van der Horst) v překladu Petry Schürové a Jany Pellarové / Omslag van het boek van Han van der Horst *Nederland. De vaderlandse geschiedenis van de prehistorie tot nu in de vertaling van Petra Schürová en Jana Pellarová*